

De Nederlandsche Dialectstudie in 1940

door L. GROOTAERS,

Hoogleeraar aan de Universiteit te Leuven

I. Bibliographie. — In deze *Handelingen* verscheen het jaarlijksch overzicht door L. GROOTAERS (1).

Ook de beredeneerde bibliographie van J. HAUST, *La Philologie wallonne* bevat wetenswaardigheden voor de Nederlandsche dialectologen (2).

II. Publicaties van algemeenen aard. — Van de *Mededeelingen van de Zuidnederlandsche Dialectcentrale* te Leuven (3) verschenen n^{rs} 29 tot en met 32 (blz. 189-234 van Deel II). Ze bevatten de vragenlijsten 33 en 34 (4), alsmede opstellen uit tijdschriften (die we elders vermelden). L. GROOTAERS gaf een overzicht van de werkzaamheden van de Leuvensche centrale in het afgelopen jaar (5).

De Amsterdamsche Commissies publiceerden verslagen over hun werkzaamheden in 1939 : de Dialectencommissie stuurde pas tegen het einde van 1940 haar negende vragenlijst uit : deze bevat 41 vragen over bijenteelt, veeteelt, landbouw en boerenkleeding. Met voldoening vernemen we dat voortaan de *Leidse Atlas* en de *Atlas van de Dialectencommissie* één enkele uitgave zullen vormen (6); de Volkskundecommissie stuurde haar zesde lijst uit en weer

in kaartvorm zooals in ons vorig overzicht werd beschreven: ditmaal wordt de beschrijving van verschillende kinderspelen gevraagd. Daarenboven verzond de Commissie een lijst over fungilore : deze vraagt naar de dialectische benamingen van de paddestoelen en tevens naar het volksgeloof (vooral volksgeneeskunde) dat er mede verbonden is. In de Lente van 1940 verscheen de eerste aflevering van de nieuwe reeks van *Volkskunde*, dat met een redactie bestaande uit Noord- en Zuidnederlandsche volkskundigen mede het orgaan wordt van de Amsterdamsche Commissie (7).

Mej. H. C. M. GHIJSEN stuurde in 1940 de n^{rs} 58 tot en met 62 uit van het *Verenigingsnieuws van de Zeeuwse Vereniging voor Dialectonderzoek* : de vragenlijsten bevatten het vervolg van de Letter L, alsook een aantal aanvullende vragen over de letters A en B (8).

P. DE KEYSER bespreekt vragen van methodologischen aard, die zoowel dialect- als volkskundigen interesseeren, in een lezing over *De studie van de volkstaal in het raam der volkskunde*. Hij wenscht, met het oog op stilistische problemen, vooral echte en goed genoteerde dialectteksten te zien publiceeren (9).

Ook J. HAUST's beschouwingen over *Toponymie et Dialecte* bevatten vingerwijzingen, die elk dialect- en plaatsnaamkundige moet ter harte nemen : het eerste vereischte is trouwe weergave van het levende dialectmateriaal en zeer omzichtig gebruik van oude geschreven bronnen, vooral archivalia, bij het etymologiseeren : verwaarloozing van het levende klankbeeld moet zich steeds wreken (10).

In een mooien *Bundel opstellen van oud-leerlingen* aan Prof. C. G. N. DE VOOYS ter gelegenheid van zijn vijftienvigjarig hoogleeraarschap komen enkele stukken voor die voor de dialectstudie van belang zijn : ze worden hieronder afzonderlijk vermeld (11).

Ook op het gebied van de Friesche dialectstudie heerscht bedrijvigheid : de nieuwe Friesche Akademie laat geregeld haar tijdschrift *It Beaken* verschijnen (12).

De vraagstukken, die met de wording van de huidige Friesche dialecten samenhangen, worden behandeld door W. G. HELLINGA in een opstel over *Het Stadsfries* (13) en door den Breslauer leerling van Siebs, W. STELLER onder den titel : *Generationsprobleme des Neufriesischen* (14).

Sedert December 1940 verschijnt een nieuw (voorloopig gestencild) maandschriftje : *Folklore en Dialect van het Mechelsche*. De redacteur, J. VAN BALBERGHE, is een geestdriftig dialectliefhebber, die verdienstelijk werk verricht en dialectmateriaal voor ondergang vrijwaart (15).

In 1940 verscheen ook het eerste *Jaarboek der Nationale Commissie voor Folklore* ; dit eerste deel is gewijd aan vragen van methodologischen aard en brengt een zeer welkome bibliographie der Vlaamsche en Waalsche Volkskunde ; de dialectoloog moet geregeld met het volkskundig onderzoek in voeling blijven. Wij hadden echter liever gezien dat deze Commissie den term Volkskunde had gekozen, en niet Folklore : zoowel in het Fransch als in het Nederlandsch heeft dit woord een engere beteekenis gekregen (volksgeloof, eigenaardige gebruiken, volksdansen, enz.) terwijl thans toch het belang wordt ingezien van de studie der volkstradities in den ruimsten zin (hoevebouw, landbouwgewoonten, dorpvormen, enz.) (16).

III. Klank- en Vormleer. — [In 1940 verscheen slechts een enkele dialectmonographie van een Nederlandsch dialect, nl. G. S. OVERDIEP, met medew. van G. VARKEVISSER, *De Volkstaal van Katwijk-aan-Zee*. In onze vorige overzichten hadden we vaak de gelegenheid om te wijzen op de scherpzinnige studies door OVERDIEP aan de Katwijksche syntaxis gewijd. Nu heeft schr. een volledig beeld

willen geven van de taal der Katwijksche visschersbevolking. Hij is er in geslaagd van deze nauwgezette en wetenschappelijke beschrijving tevens een onderhoudend boek te maken. De stof wordt op volgende wijze ingedeeld : de levenswijze der inwoners, geschiedenis van Katwijk, woordstudie, klanken, morphologie en syntaxis (17).

Met steeds jeugdigen ijver heeft Mej. BRANCO VAN DANTZIG een uitvoerige monographie besteed aan een onderwerp dat haar sedert jaren bezighoudt, nl. *De korte o-klanken in het Nederlandsch*. Het beruchte paar : de zoogen. zachtkorte *o* (*of*) en de scherpkorte *o* (*bok*) worden eerst experimenteel ontleed met den toonfrequentiemeter van Freystedt (zie F. TRENDELENBURG, *Neues zur Physik der Sprachlaute* in de *Proc. 3rd Intern. Congr. Phon. Sc.*, 128 vg.) en met röntgenstralen ; daarna volgen : een historisch overzicht aan de hand van oude en nieuwe grammatica's, een onderzoek in verband met het rijm, de gegevens in de dialectgrammatica's, acoustische waarnemingen en de phonologie van de korte *o*-klanken bij een groot aantal beschaafdsprekende Nederlanders (18).

Uit de thans te vermelden opstellen blijkt dat de phonologie van de dialecten steeds meer belangstelling wekt.

N. VAN WIJK en K. HEEROMA publiceerden een phonologische vragenlijst voor de Nederlandsche dialecten, met een verklarende inleiding. Deze lijst bevat 59, deels onderverdeelde vragen : het is duidelijk dat alleen taalkundig geschoolden de vragen volledig kunnen beantwoorden (19).

B. VAN DEN BERG geeft een phonologische schets der klinkers in het dialect van 's Gravendeel (20) en K. FOKKEMA levert een dergelijk overzicht van de Friesche klinkers (21).

P. GERLACH ROYEN bespreekt uitvoerig en critisch de methode gevolgd door J. Kats in zijn phonologie van het Roermondsh dialect (*Handel.*, XIV, 175) (22).

W. GS. HELLINGA bestudeert met behulp van modern dialectmateriaal de behandeling van korte klinkers vóór de verbinding $r +$ consonant in het noordwestelijk Middelnederlandsch (23).

A. WEYNEN zet zijn reeks bijdragen over Brabantsche klank- en vormleer voort : ook komen wel syntactische verschijnselen ter sprake (24).

C. B. VAN HAERINGEN vestigt de aandacht op *De taaië levenskracht van de Nederlandse sterke werkwoorden* : in dezen neemt onze taal een plaats in tusschen het Duitsch en het Engelsch. Wel zijn er een aantal sterke wkw. naar de zwakke vervoeging overgelopen in den loop der jaren, maar het geheele systeem zit nog zeer vast ineen en het baat niet veel „dat telkens de jongste generatie aan de zware ketenen der traditie rammelt” door vormen als *slaapte* of *zingde* te lanceeren : deze „verstandige poging om naar redelijke analogie praeterita te vormen (wordt) door de volwassenen als stumperigheid gewaardeerd”. Het systematisch onderzoek naar den bouw van sterke en zwakke flexie in de Zuidnederlandsche dialecten is thans te Leuven gaande en zal, naar wij hopen, interessant feitenmateriaal aan het licht brengen (25).

Mej. A. R. HOL stelt een taalgeographisch en historisch onderzoek in naar *De N na de toonlooze vocaal in werkwoordsvormen* ; zij behandelt de slotlettergreep van het meervoud van praes. en praet. indic. die van het partic. praet. met den infinitief. Haar materiaal stamt uit de zinnen van Wenker voor Noord-Nederland ingezameld door het Amsterdamsch dialectenbureau, alsook uit eigen dialectopnamen. De behandeling zal voor de Zuidnederlandsche dialecten worden voortgezet (26).

J. L. PAUWELS bewijst aan de hand van geographische gegevens (zin 11 van Wenker) dat *Het element se(n) in „doe sen ezel”* niets anders is dan een adjectiefsuffix *-sche* (vgl. *duivelsch, hondsche* e. dgl. (27).

A. A. VERDENIUS bespreekt *Composita bestaande uit eigennaam + waarderingsselement* (*Thijsbuur, Janneef*, en dgl.) en constateert dat deze vormen in sommige dialecten nog leven terwijl ze elders aan het uitsterven zijn (28).

U. S. TUINSTRA maakt hierbij *Enige opmerkingen* en haalt een aantal nieuwe voorbeelden aan, vooral uit Friesche en Friesch-getinte dialecten (29).

IV. Syntaxis. — Naar aanleiding van het opstel van C. B. VAN HAERINGEN over *Congruerende voegwoorden*, dat wij in ons vorig overzicht vermeldde (*Handel.*, XIV, 1940, blz. 178*) verschenen nog twee aanvullingen nl. van de hand van W. DE VRIES onder denzelfden titel (30) en van A. WEYNEN onder den titel *Congruerende verbindingswoorden*, met een *Naschrift* van C. B. VAN HAERINGEN (31).

Aansluitend bij de opmerkingen van A. A. VERDENIUS en C. G. N. DE VOOYS (*Nieuwe Taalgids*, XXXIII, 78) geeft L. GROOTAERS een Leuvensch voorbeeld van het gebruik van den verleden tijd met de beteekenis van den tegenwoordigen (32).

J. WILS behandelt uitvoerig den taalpsychologischen ondergrond van de zoogen. *Suggestieve ja- en neen-vragen*; ook uit de dialecten worden voorbeelden geciteerd. Het betreft o. a. gevallen als het volgende: op de vraag: „Zijn er maar tien?” wordt geregeld in sommige dialecten „Nee” geantwoord, d. w. z. „Er zijn er niet meer”, terwijl in andere met dezelfde bedoeling „Ja” wordt gezegd, d. w. z. „U hebt gelijk, er zijn er maar tien”. In de naaste toekomst hopen we door middel van onze vragenlijsten eenige klaarheid te brengen in de geographische verspreiding van deze verschillende *ja-* en *neen-*reacties (33).

* In de *Aanteekeningen* bij ons vorig overzicht bleef een drukfout staan: onder nr. (39) wordt verwezen naar *Tijdsch. v. Nederl. Taal- en Letterk.*, LXIII (1939); dit moet zijn: LVIII (1939).

Over het Friesche relatief *dij* schrijft A. A. VERDENIUS een kort opstel als aanvulling bij en verbetering van hetgeen P. PETERS vroeger heeft geschreven over de Friesche vormen en de verbuiging der pronomina in *Onze Taaltuin*, VI en VII (34).

V. Dialectgeographie. — Nauwelijks een jaar na de publicatie van den *Dialectatlas van Vlaamsch-Brabant* (*Handel.*, XIV, 179) verschijnt deel V van de Gentsche reeks, namelijk de *Dialectatlas van de Zeeuwsche eilanden* door E. BLANCQUAERT en P. J. MEERTENS (35). Ditmaal gold het een gebied dat minder dicht bevolkt is en minder dialectverscheidenheid vertoont, maar dat door zijn geographische ligging meer werk heeft gevraagd dan de vroeger behandelde deelen van ons taalgebied. Gedurende verschillende jaren hebben beide bewerkers, nl. de leider van de onderneming, samen met een dialectoloog van Zeeuwsche afkomst de moeilijk bereikbare eilanden afge-reisd. Het continentale gedeelte van Zeeland werd reeds in den vroeger verschenen *Dialectatlas van Noord-Oost-Vlaanderen* betrokken, zoodat dit werk nu een gebied omvat dat de volgende plaatsen als uiterste hoekpunten heeft : Westkapelle, Ouddorp, Zuidland, Hoogerheide en Vlissingen. In het geheel werden de dialecten van 42 plaatsen opgenomen in Zeeland zelf en 11 in Noord-Brabant en Zuid-Holland. Afgezien van de lastige verbindingen tusschen de eilanden, hebben de onderzoekers voor geheel nieuwe moeilijkheden gestaan, als b. v. de eigenaardige godsdienstige toestanden. De vragenlijst, oorspronkelijk voor een in hoofdzaak R. K. bevolking ontworpen, moest nu aan de protestantsche atmosfeer aangepast worden. Dit deel bevat ook een zeer leerrijke inleiding van de hand van P. J. MEERTENS over de sociale vorming van deze eilandenbevolking sedert de Middeleeuwen (35).

P. V. VERSTEGEN geeft een nieuwe woordgeographische studie, ditmaal over *De(n) boomwagen of mallejan in de Zuidnederlandse dialecten* (36).

P. J. MEERTENS publiceert een zeker aantal kaarten met korten commentaar in *Onze Taaltuin*, namelijk :

1° *de aardbei* (37) : materiaal van het Amsterdamsche dialectenbureau en van de Leuvensche dialectcentrale ; het zal binnenkort nuttig zijn een vergelijkend onderzoek in te stellen van de bessennamen ;

2° *moe* (38) : een vrij onduidelijk kaartje ; maar de hoofdlijnen zijn juist wat het Zuiden betreft. Merkwaardig zijn de noordelijke vormen *loof*, *lovig* die teruggaan op Mnl. *gelove*, *gelovich* „moe”. VERDAM verklaart deze betekenis door aansluiting bij Oudfr. *recroire* „van iets afstand doen, zich moeten overgeven” ; vgl. het gemeenzame *er aan moeten gelooven*. Het Mnl. kent het werkwoord niet, maar het Mhd. heeft *sich gelouben*. Schr. citeert Fr. (beter verouderd Fr.) *récréant* en Eng. *recreant*, *recreaunt* „lafhartig”, maar had op betere gronden het Fr. *recru de fatigue* kunnen aanhalen.

3° *rug* (39) : materiaal uit Amsterdam en Leuven. Dit woord vertoont twee fonetische moeilijkheden : de delabialisatie geeft [i] (b. v. Leuven) of [ɛ] (b. v. Hasselt en Westelijk West-Vlaanderen) ; schr. vergelijkt met de *put*-kaart, in 1932 verschenen (*Onze Taaltuin*, I, 149) : deze laatste berustte echter op het materiaal van P. WILLEMS, dat met het oog op de interpretatie van fonetische quaesties als de ontronding zeer kritisch moet gebruikt worden ; een tweede moeilijkheid vormt de auslaut ; deze kan de volgende vormen hebben : *

- steml. fricatief [x], meerv. [ɣə] (stemh. fricatief) ;
- steml. oclusief [k], meerv. [gə] (stemh. oclusief) ;
- steml. oclusief [k], meerv. [ɣə] (stemh. fricatief) ;
- stemh. oclusief [g], meerv. [gə] (stemh. oclusief).

Deze fonetische bijzonderheden kan men niet met een schriftelijk onderzoek achterhalen.

4° *paars* (40) : Noordnederlandsch materiaal. Alleen de klinker was hier van belang ; de beteekenis is niet te bepalen : het geldt hier een onmogelijk te omschrijven gemengde kleur en we weten dat volksmensen vaak van de eenvoudige kleurenschakeeringen zeer onvaste begrippen hebben.

De Noordbrabantsche dialectoloog A. WEYNEN bepaalt de kenmerken van het dialect van Schouwen, dat zich heelemaal afzondert door een aantal fonetische en lexicologische verschijnselen, die schr. achtereenvolgens in het geheel der Zeeuwsche dialectkaart plaatst. Schouwen is een oud relict-gebied en spreekt sedert de 13^e eeuw een afzonderlijk dialect, dat vooral zuidelijken (Vlaamschen en Romaanschen) invloed heeft ondergaan (41).

W. MITZKA geeft een proef uit het materiaal van den Duitschen woordatlas (*Handel.*, XIV, 183), namelijk de kaart van het woord *Eichelhäher* „meerkol” in de dialecten van Sleeswijk-Holstein. Dit opstel is ook voor niet-Duitsche dialectologen van belang wegens de inleiding die allerlei methodologische vragen behandelt in verband met de cartographische bewerking (42).

Deze cartographische methode wordt uitvoerig behandeld in het eerste deeltje van de nieuwe serie *Volkstum-geographische Forschungen*, nl. *Die Volkstumkarte* door E. RÖHR, een der beide bewerkers van den *Atlas der deutschen Volkskunde*. Achtereenvolgens worden besproken : de opneming van het materiaal, de ordening van de verzamelde gegevens en de cartographische bewerking. Vooral dit derde hoofdstuk getuigt van een uitgebreide technische ervaring, wat betreft het gebruik van conventioneele teekens en kleuren, en verdient door ieder dialectgeograaf overwogen te worden (43).

Een zeer nauwgezet onderzoek over methode en interpretatie van dialectopnamen in fonetisch schrift werd ingesteld door A. BJERRUM onder den titel *Ueber die phonetische Wertung von Mundartaufzeichnungen*. Inderdaad constateeren we voortdurend afwijkingen wanneer verschillende fonetisch geschoolde personen hetzelfde dialect opnemen. Deze afwijkingen kunnen van tweeërlei aard zijn : ofwel is een van de twee opnemers uit de plaats afkomstig en spreekt het dialect, terwijl de andere er vreemd is, ofwel zijn beide vreemdelingen. Deze laatste hebben een fijner gehoor voor de klankschakeeringen, maar van den anderen kant hooren ze vaak hun eigen klanken in het dialect. Daarenboven kunnen de opnemers door hun taalhistorische kennis nadeelig beïnvloed worden : ze verwachten een bepaalden klank op een bepaalde plaats (dit bezwaar werd reeds duidelijk door GILLIÉRON ingezien : hij had grooter vertrouwen in de opnamen van EDMONT, die taalhistorisch ongeschoold was, dan in die van echte taalkundigen). De vraag is nu : hoe kan de fonologische bouw van een dialect uit de opnemingen geconstrueerd worden? Hiertoe worden volgens schr. drie voorwaarden vereischt : 1° nauwgezette en consequente fonetische noteering ; 2° overvloedig materiaal ; 3° nauwkeurige kennis van de moedertaal of van het dialect van den opnemer. Schr. tracht aan te toonen dat er een constante verhouding bestaat tusschen de moedertaal van den opnemer en zijn fonetisch onderscheidingsvermogen tegenover een bepaald dialect (44).

Ten slotte wijzen we nog op een kort opstel van W. MITZKA, *Zum Begriff der Sprachströmung*, waarin gewaarschuwd wordt tegen het gevaar van een overdadig gebruik van een overdrachtelijke terminologie als : expansie, relict, actief en passief dialectgebied, enz. (45).

Sedert lange jaren wordt door de romanisten de grootste

aandacht geschonken aan de nauwe verwantschap tusschen woord- en zaakgeschiedenis : vooral de boerenwoordenschat werd nauwkeurig bestudeerd in verband met hoevebouw en landbouwmethoden (zie *Wörter und Sachen, Kultur und Volkstum der Romanen*, passim). Dit belangrijk taal- en cultuurhistorisch onderzoek is bij ons pas begonnen : in de door G. G. KLOEKE ontworpen vragenlijst (n^r 4 van het Amsterdamsch Dialectenbureau, n^r 20 van de Zuidnederlandsche Dialectcentrale) werden vooral landbouwtermen gevraagd : in den *Taalatlas* zijn een aantal kaarten hierover te vinden. Thans verschijnt een eerste uitvoerige publicatie over het boerenbedrijf nl. *Boerenvoortvaring in de Oude Landschap* door C. C. W. J. HIJSZELER. Hier werden negen onderwerpen uit het Drentsche boerenleven behandeld : de esch (gemeentelijke akker), het hek, het maaien, de bewerking van het stoppeland, het dorschen, de landbouwwerktuigen, het vervaardigen van korven (mannenhandwerk), het spinnen (vrouwenhandwerk) en het boerenhuis. De oudste termen en voorwerpen worden geographisch begrensd voor een vijftigtal plaatsen over de geheele provincie verspreid. We zouden echter een nauwkeurige noteering van de dialectuitspraak gewenscht hebben en in de literatuur hadden de baanbrekende publicaties van onzen landgenoot CL. TRÉFOIS zeker moeten genoemd worden (46).

Wie op het gebied der ethnologie van de boerenbevolking nauwkeurig en volledig wenscht op de hoogte te zijn, wordt verwezen naar het opstel van H. DRAYE, over *Landelijke cultuurvormen en kolonisatiegeschiedenis*. Natuurlijk wijdt schr. vooral zijn aandacht aan geschiedkundige en toponymische problemen : maar zijn werk kan, vooral wegens de overvloedige bibliographische gegevens, aan de dialectologen de grootste diensten bewijzen (47).

Het verband tusschen plaatsnamenstudie en dialect-

onderzoek blijkt eveneens uit de uitvoerige studie van J. LINDEMANS over de cartographische interpreteering van eenige toponymische verschijnselen (*heem-* en *kouter*namen) op grond van dialectmateriaal (48).

VI. Woordenschat. — Op dit gebied verscheen in 1940 geen enkel uitvoerig werk ; we moeten alleen eenige woordstudies vermelden, alsook publicaties die met het onderzoek der moderne dialecten in min of meer nauw verband staan.

A. WEYNEN bespreekt het eigenaardige woord *raggen* „met het lichaam tegen iets wrijven, hangen of leunen, op iemands lijf gaan hangen, enz.” Schr. neemt een merkwaardig standpunt in (vgl. DE BO), waar hij constateert dat noch VAN DALE, noch KOENEN-ENDEPOLS het woord opgeven „maar toch vindt men in de dialecten redenen te over om het tot de Nederlandsche taal te rekenen” (49).

J. L. PAUWELS heeft het *Over Dieren in Plantnamen* en verdeelt deze in twee soorten : 1° diernaam + lichaamsdeel: hanekam ; 2° diernaam + plantnaam : paardenbloem. Deze laatste verklaart schr. zoo dat de groote plantsoort haar naam ontleent aan het paard. Andere diernamen verleen meestal pejoratieve beteekenis aan den plantnaam ; ze duiden b. v. planten aan, die als vergiftig worden beschouwd of wilde gewassen in tegenstelling met de in tuinen gekweekte soorten. De samenstellingen met *hond-* worden uitvoerig besproken (50).

W. ROUKENS vergelijkt de beteekenissen van *hard* (bijv. nw. en bijw.), *hel* (bijv. nw. en bijw.) en *hellen* (werkw.) in het Limburgsch en het Rijnlandsch en bespreekt de gevallen waarin deze woorden elkaar concurrentie aandoen (51).

L. LIEVEVROUW-COOPMAN voegt aan de menigvuldige pogingen om het geheimzinnige *speculaas* „gebak” te verklaren (zie VAN HAERINGEN in Fr.-v. W., Suppl.) nog een

nieuwe toe : hij denkt aan het kerklatin *speculativus*, dat bisschop beteekende (nl. Sint-Nicolaas) (52).

Een groot aantal oudere dialectwoorden komen voor in de door J. FR. GESSLER gepubliceerde *Proeve van een Oudhasseltsch Glossarium*. Dit werkje bewijst hoeveel er nog in onze archivalia te vinden is voor de geschiedenis van de taal : maar dan moet er met de grootste nauwgezetheid worden te werk gegaan bij het opteekenen en localiseeren van den woordenschat : in dit opzicht laat deze proeve niets te wenschen over. We hebben elders (*Lew. Bijdr.*, XXXII, 1940, 20-22) voorbeelden aangehaald van interessante vondsten door schr. in Hasseltsche oorkonden gedaan (53).

J. LINDEMANS geeft weer een lijstje *Oude Brabantsche vakwoorden* uit de beschrijving van den toestand van een boerderij, voorkomende in een oorkonde der 16^e eeuw (54).

Woordenlijsten van denzelfden aard vinden we in P. LINDEMANS' stuk over *Het Hof van Bever* (55) en in de twee nieuwe bijdragen van H. PAUWELS tot *De Folklore van het Brabantsch Boerenleven*, die het ditmaal over de karnemelk en haar gebruik heeft (56).

C. THEYS haalt een aantal woorden aan uit *De(n) inboedel van een schoenmaker in 1763* : vooral interessante namen van keukengerei vinden we hier vermeld (57).

H. VAN DER LEENEN bespreekt de dialectnamen van den zoogenaamden „vreemei”, d. i. de stok met een bos stroo er op, die moet dienen om het steken van onkruid en het arenlezen te verbieden (58).

Ten slotte worden weer een aantal Westvlaamsche woorden opgeteekend in de vier in 1940 verschenen afleveringen van *Biekorf* ; meer en meer worden de vormen nauwkeurig gelocaliseerd, hetgeen door de dialectologen dankbaar wordt aanvaard (59).

Over oude woorden en uitdrukkingen schrijft J. GESSLER

voor de vierde maal en haalt ditmaal vooral Westvlaamsche en Limburgsche vormen aan, die tot nog toe niet in de woordenboeken te vinden waren of onvoldoende verklaard zijn (60).

In een Mededeeling van de Kon. Akademie van Wetenschappen te Amsterdam vestigt C. G. N. DE VOOYS terecht de aandacht op het Nederlandsche „slang” : ook bij de dialectstudie moet hiermede voortaan rekening gehouden worden ; niet steeds immers worden de zoogen. gemeenzame vormen als komische of als geheimtaal bedoeld, maar zijn echte „slang”-formaties (61).

De verhouding van de Nederlandsche dialecten tot de vreemde talen of dialecten wordt in de volgende drie opstellen behandeld.

C. F. A. VAN DAM bespreekt *De Spaanse woorden in het Nederlands*. Alhoewel de dialectwoorden in dit onderzoek „nauwelijks werden betrokken”, vindt de lezer er toch eenig materiaal, b. v. Leuvensch [sopi:t] „zwezerik”, dat afgeleid wordt van de Sp. uitdrukking *ser de chupete* „lekker zijn” ; misschien moeten we ook bij het Zuidlimburgsch [bɛsɔ:r], Tongersch [bɛsɔ:r] „drukte, herrie” aan het Sp. *buscar* „rondzwerven” of aan *buscarruidos* „kemphaan” denken (62).

L. GROOTAERS verklaart het Fransch en Waalsch *coque-mar* „kookketel” uit Nederlandsch *kookmoor* (63).

Dezelfde betoogt dat het Waalsch *kike* „zweertje op het oog” niet uit het Nederlandsch, maar wel uit het Rijnlandsch is overgenomen (64).

Evenals in onze vorige overzichten kunnen we aanstippen dat de groote Duitsche dialectwoordenboeken, al is het in langzamer tempo, worden voortgezet.

J. MÜLLER gaf vier afleveringen uit van zijn *Rheinisches Wörterbuch (Maria-Mollas)* (65) ; de andere woordenboek-

ondernemingen zijn voor Nederlandsche dialectologen van minder belang.

VAN TRÜBNERS *Deutsches Wörterbuch* verschenen een dubbele en een vierdubbele aflevering (Bd. II, 3-8), zoodat thans drie deelen compleet zijn (66).

VAN H. MARZELL'S *Wörterbuch der deutschen Pflanzennamen* zag maar een aflevering het licht (N^r 5 : *Borago-Calycanthus*) (67).

VII. Teksten. — N. DE BOEVÉ geeft een paar *Istourekens van Brussel en oemstreike*, o. a. levendige gesprekken in Brusselsch dialect (68).

M. STOFFELS beschrijft, gedeeltelijk in dialect, „*Noewjoar*” in een Kempisch dorpje (69).

J. LANGOHR (70) en J. L. COX (71) geven twee verschillende versies van een kinderrijmpje, resp. in de dialecten van Montzen en van Tongeren.

R. FONCKE publiceert een zestiendeewsche brief van een Mechelsche vrouw en geeft hierbij taalkundigen commentaar (72).

P. LINDEMANS bespreekt een drietal zestiendeewsche notarieele oorkonden betreffen *De Pachthoven van de Abdij Oriënten (Rummen)* : hierin komen een aantal landbouwtermen en namen van oude maten voor (73).

AANTEEKENINGEN

- (1) L. GROOTAERS, De Nederlandsche dialectstudie in 1939. *Handel. van de Kon. Comm. voor Top. en Dial.*, XIV (1940) 171-199 en *Meded. van de Zuidned. Dialectcentrale*, Nrs. 30-31-32 (1940, 2-3-4) 203-231.
- (2) J. HAUST, La philologie wallonne en 1939. *Handel. van de Kon. Comm. voor Top. en Dial.*, XIV (1940) 323-410.
- (3) *Mededeelingen van de Zuidnederlandsche Dialectcentrale*. Nrs. 29-32. Leuven, 1940. Blz. 203-234.
- (4) L. GROOTAERS, Zuidnederlandsch Dialectonderzoek. Vragenlijsten 33 en 34. *Leuvensche Bijdragen, Bijblad*, XXXI (1939) 87-90; XXXII (1940) 3-9 en *Mededeelingen van de Zuidnederlandsche Dialectcentrale*, 1940. Nr. 29, 199-202; n^r 33-34, 254-260.
- (5) L. GROOTAERS, Het dialectonderzoek in 1938. *Leuvensche Bijdragen, Bijblad*, XXXI (1939) 84-87 en *Mededeelingen van de Zuidnederlandsche Dialectcentrale*, 1939. Nr. 29, 196-199.
- (6) *Verlag van de Dialectencommissie der Kon. Nederl. Akad. van Wetenschappen te Amsterdam over 1940*. 5 blz.
- (7) *Verlag van de Volkskunde-Commissie der Kon. Nederl. Akad. van Wetenschappen te Amsterdam over 1940*. 4 blz.
- (8) *Verenigingsnieuws van de Zeeuwse Vereniging voor Dialectonderzoek*. Nrs. 58-62. Bij Mej. Dr. H. C. Ghijsen, Lijsterhof. Domburg.
- (9) P. DE KEYSER, De studie van de volkstaal in het raam van de volkskunde. *Oostvlaamsche Zanten*, XV (1940) 109-124.
- (10) J. HAUST, Toponymie et dialecte. Notes de toponymie wallonne. *Handel. Kon. Comm. Top. en Dial.*, XIV (1940) 277-322.
- (11) *Bundel Opstellen van Oud-Leerlingen aangeb. aan Prof. Dr. C. G. N. DE VOOYS ter gelegenheid van zijn vijf-*

entwintigjarig hoogleraarschap aan de Rijksuniversiteit te Utrecht. Groningen, Wolters. 1940. 414 blz.

(12) *It Beaken. Meidielingen fen de Fryske Akademy*. II (1940). Assen, Van Goor en Comp.

(13) W. Gs. HELLINGA, Het Stadsfries en de problemen van taalverhoudingen en taalinvloed. *Tijdschr. v. Nederl. Taal- en Letterk.*, LIX (1940) 19-52, 125-158.

(14) W. STELLER, Generationsprobleme des Neufriesischen. *Zeitschr. f. Mundartforschung*, XVI (1940) 82-94.

(15) *Folklore en Dialect van het Mechelsche*. Maandschrift. Red. : J. van Balberghe, Ziekenliedenstr., 42, Mechelen.

(16) *Jaarboek der Nationale Commissie voor Folklore*. Ministerie van Openbaar Onderwijs. Brussel (Leuvensche Weg, 42) 1940, 181 blz.

(17) G. S. OVERDIEP, met medew. van G. VARKEVISSER, De Volkstaal van Katwijk-aan-Zee. Antwerpen, Standaard-Boekhandel. 1940, 247 blz.

(18) BRANCO VAN DANTZIG, De korte O-klanken in het Nederlandsch. Groningen-Batavia, Noordhoff. 1940, xvi-169 blz.

(19) N. VAN WIJK en K. HEEROMA, Ter inleiding bij de phonologische vragenlijst van de dialecten in Nederland. *Onze Taaltuin*, IX (1940-41) 77-86.

(20) B. VAN DEN BERG, Naar aanleiding van de vocaal-phonemen van het dialect van 's Gravendeel. *De Nieuwe Taalgids*, XXXIV (1940) 350-357.

(21) K. FOKKEMA, Over de Friese klinkers. *Bundel Opstellen aangeb. aan C. G. N. de Vooy*, blz. 140-145.

(22) P. GERLACH ROYEN, 'Een phonologische dialectgrammatika. *De Nieuwe Taalgids*, XXXIV (1940) 256-269.

(23) W. Gs. HELLINGA. De korte vocalen voor R + consonant in het Noordwestelijk Middelnederlands. *Leuv. Bijdr.*, XXXII (1940) 1-25.

- (24) A. WEIJNEN, Bijdragen tot de historische grammatica der Brabantsche dialecten. *Onze Taaltuin*, VIII (1939-40) 368-372.
- (25) C. B. VAN HAERINGEN, De taaie levenskracht van het sterke werkwoord. *De Nieuwe Taalgids*, XXXIV (1940) 242-255.
- (26) A. R. HOL, De N na de toonloze vocaal in werkwoordsvormen. *Bundel Opstellen aangeb. aan C. G. N. de Vooy*s, blz. 169-180.
- (27) J. L. PAUWELS, Het element *se(n)* in „doe sen ezel”. *Handel. Kon. Comm. Top. en Dial.*, XIV (1940) 55-66.
- (28) A. A. VERDENIUS, Composita bestaande uit eigen-naam + waarderings-element. *De Nieuwe Taalgids*, XXXIV (1940) 167-173.
- (29) U. S. TUINSTRA, Enige opmerkingen over composita van het type *Jan-oom*. *De Nieuwe Taalgids*, XXIV (1940) 279-283.
- (30) W. DE VRIES, Congruerende voegwoorden. *Tijdschr. v. Nederl. Taal- en Letterk.*, LIX (1940) 78-79.
- (31) A. WEIJNEN, Congruerende verbindingswoorden. *Tijdschr. v. Nederl. Taal- en Letterk.*, LIX (1940) 75-76. — C. B. VAN HAERINGEN, *Naschrift*.
- (32) L. GROOTAERS, De verleden tijd met de beteekenis van den tegenwoordigen tijd. *Lew. Bijdr., Bijbl.*, XXXI (1939) 83 en *Meded. van de Zuidnederl. Dialectcentrale*, 1940, Nr. 1, blz. 195.
- (33) J. WILS, Suggestieve ja- en neen-vragen. *Onze Taaltuin*, IX (1940-41) 33-54.
- (34) A. A. VERDENIUS, Een relatief *dij* in het Fries. *Onze Taaltuin*, VIII (1939-40) 324-326.
- (35) E. BLANCQUAERT en P. J. MEERTENS, Dialectatlas van de Zeeuwsche eilanden. Antwerpen, De Sikkel, z. j. (1940). XLII-107 f° blz. en 150 ktn. (*Reeks Nederlandsche dialectatlassen*, V).

(36) V. VERSTEGEN, De boomwagen of mallejan. Woord-geographische studiën van de Zuidnederl. Dialectcentrale. XXII. *Leuv. Bijdr.*, XXXII (1940) en *Meded. van de Zuidnederl. Dialectcentrale*, 1941, Nr. 33-34, blz. 235-250.

(37) P. J. MEERTENS, Taalkaart aardbei. *Onze Taaltuin*, IX (1940-41) 25-29.

(38) P. J. MEERTENS, Taalkaart moe (moede). *Onze Taaltuin*, IX (1940-41) 59-62.

(39) P. J. MEERTENS, Taalkaart rug. *Onze Taaltuin*, IX (1940-41) 93-96.

(40) P. J. MEERTENS, Taalkaart paars. *Onze Taaltuin*, IX (1940-41) 157-160.

(41) A. WEIJNEN, De ouderdom van het isolement van het Schouwens dialect. *Onze Taaltuin*, IX (1940-41) 161-184.

(42) W. MITZKA, Deutscher Wortatlas. Der Eichelhäher im Schleswig-Holsteinischen. *Zeitschr. für Mundartforschung*, XVI (1940) 131-144.

(43) E. RÖHR, Die Volkstumskarte. Leipzig, Hirzel. 1939. 139 blz. (*Volkstumsgeographische Forschungen*, in Verbindung met dem Atlas der deutschen Volkskunde hrsg. von H. Harmjanz und E. Röhr).

(44) A. BJERRUM, Ueber die phonematische Wertung von Mundartaufzeichnungen. *Bulletin du Cercle de linguistique de Copenhague*, V (1938-39) 29-51.

(45) W. MITZKA, Zum Begriff der Sprachströmung. *Zeitschr. für Mundartforschung*, XVI (1940) 1-4.

(46) C. C. W. J. HIJSZELER, Boerenvoortvaring in de Oude Landschap. Termen en gebruiken van het boerenbedrijf in Drente. I. Tekst. II. Platen. Assen, Van Gorcum en Comp., 1940. 381 blz., 52 pl. en 1 kt.

(47) H. DRAYE, Landelijke cultuurvormen en kolonisatiegeschiedenis. *Meded. van de Vl. Topon. Vereen.*, XIV (1939) 69-92, XV (1940) 1-43. Ook afzonderlijk in de reeks *Toponymica*, Brussel, Standaard.

(48) J. LINDEMANS, Toponymische verschijnselen op kaart gebracht. *Handel. Kon. Comm. Top. en Dial.*, XIV (1940) 67-169.

(49) A. WEIJNEN, Raggen. *Onze Taaltuin*, XVIII (1939-40) 326-330.

(50) J. L. PAUWELS, Over Dieren in Plantnamen. *Eigen Schoon en De Brabander*, XXIII (1940) 199-211.

(51) W. ROUKENS, *Hard* (bijv. nw. en bijw.), *hel* (bijv. nw. en bijw.) en *hellen* (werkw.) in het Limburgsch en het Rijnlandsch. *Veldeke*, XIV (1940) 46-49.

(52) L. LIEVEVROUW-COOPMAN, Spekulative. *Oostvlaamse Zanten*, XV (1940) 125-126.

(53) J. FR. GESSLER, Proeve van een Oud-Hasseltsch Glossarium. Hasselt, Sint - Quintinus - Drukkerij. 1940. 119 blz.

(54) J. LINDEMANS, Oude Brabantsche vakwoorden. Toestand van het Hof te Belle in 1576. *Eigen Schoon en De Brabander*, XXIII (1940) 120-125.

(55) P. LINDEMANS, Het Hof te Bever te Strombeek. *Eigen Schoon en De Brabander*, XXIII (1940) 193-199.

(56) H. PAUWELS, De Folklore van het Brabantsch Boerenleven. *Eigen Schoon en De Brabander*, XXIII (1940) 174-183, 395-403.

(57) C. THEYS, De inboedel van een schoenmaker in 1763. *Eigen Schoon en De Brabander*, XXIII (1940) 319-320.

(58) H. VAN DER LEENEN, Kollegiereman, vreemei en sjampetter. *Eigen Schoon en De Brabander*, XXIII (1940) 139-140.

(59) *Biekorf*, XL (1940) 1-4.

(60) J. GESSLER, Over oude woorden en uitdrukkingen. Vierde Reeks. *Louv. Bijdr.*, XXXII (1940) 26-40.

(61) C. G. N. DE VOOYS, Oorsprong, eigenaardigheden en verbreiding van Nederlands „slang”. Amsterdam, Noord-Holl. Uitgeversmaatschappij. 1940. 44 blz. (*Meded. Kon.*

Akad. van Wetenschappen, Afd. Lett., N. R. Deel 3, Nr. 7).

(62) C. F. A. VAN DAM, De Spaanse woorden in het Nederlands. *Bundel opstellen aangeb. aan C. G. N. de Vooyts*, blz. 86-103.

(63) L. GROOTAERS, Fransch en Waalsch *coquemar*. *Louv. Bijdr.*, Bijbl., XXXI (1939) 77-80 en *Meded. van de Zuidnederlandsche Dialectcentrale*, 1940, Nr. 1, blz. 189-192.

(64) L. GROOTAERS, Is het Waalsch *kike* van Nederlandschen oorsprong? *Louv. Bijdr.*, Bijbl., XXXI (1939) 80-83 en *Meded. van de Zuidnederlandsche Dialectcentrale*, 1940, Nr. 1, blz. 192-195.

(65) J. MÜLLER, Rheinisches Wörterbuch, bearb. und hrsg. von —. Lief. 72-75 (V, 10-13 : *Maria-Mollas*) Kol. 865-1248. Berlin-Bonn, Klopp. 1940.

(66) TRÜBNER'S *Deutsches Wörterbuch*. Im Auftrag der Arbeitsgemeinschaft für deutsche Wortforschung hrsg. von A. GÖTZE. Lief. 24-29 (II, 3-8 : *durchgehen-futteral*) Berlin, W. de Gruyter. 1940.

(67) H. MARZELL, Wörterbuch der deutschen Pflanzennamen. Lief. 5 (*Borago-Calycanthus*). Leipzig, Hirzel. 1940. Kol. 625-732.

(68) N. DE BOEVÉ, Istourekens van Brussel en oemstrijke. *Eigen Schoon en De Brabander*, XXIII (1940) 135-138.

(69) M. STOFFELS, „Noewjoar” in een Kempisch dorpje. *Limburg*, XXII (1940) 8-10.

(70) J. LANGOHR, Het Land van Overmaas. Een parel uit zijn taalfolklore. *Limburg*, XXII (1939-40) 195-200.

(71) J. L. COX, Een parel uit de taalfolklore. *Limburg*, XXIII (19-40-41) 5-7.

(72) R. FONCKE, Een Mechelse Vrouw neemt de pen in de hand (\pm 1550). *Handel. van de Kon. Comm. voor Top. en Dial.*, XIV (1940) 35-41.

(73) P. LINDEMANS, De pachthoven van de Abdij Oriënten (Rummen). *Eigen Schoon en de Brabander*, XXIII (1940) 343-348.

NASCHRIFT

Daar de belangstelling voor het dialectonderzoek in Noord- en Zuidnederland ieder jaar toeneemt, wordt ook het gevaar grooter dat aan den bewerker van bovenstaande overzicht een zeker aantal publicaties ontgaan. Daarom zouden wij de lezers zeer dankbaar zijn indien ze ons overdrukjes, enz. konden bezorgen van opstellen, die in *plaatselijke tijdschriften* of in de *provinciale pers* verschijnen op het gebied van de dialectstudie; desgewenscht worden de toegezonden exemplaren per omgaande teruggestuurd (Adres : Prof. Dr. L. Grootaers, Naamsche Steenweg, 158, Leuven, België).
